

Osmangazi Belediyesi Kültür Sanat

OSMANGAZİ BELEDİYESİ'NİN ÜCRETSİZ YAYINIDIR.

SAYI : 3 | MART 2026

OSMANGAZİ'NİN
GİZLİ KALMIŞ
KÜLTÜR
VARLIKLARI

Mehmed Muhyiddin Üftâde

BURSA'NIN
MANEVİ UFKU

(D. 895/1490 - Ö. 988/1580)

**ERKAN
AYDIN**
OSMANGAZİ BELEDİYE BAŞKANI

İLETİŞİM

Santral Garaj Mah. Ulubatlı Hasan Blv.
No:10 16140 Osmangazi BURSA
444 16 01 | info@osmangazi.bel.tr

*Bu dergide yer alan yazı ve görsellerin
tüm hakları saklıdır. Kaynak
gösterilerek alıntı yapılabilir.*

Bursa'nın 1326 yılında fethiyle başlayan yedi asırlık serüveni, Osmanlı'nın kuruluşundan Cumhuriyet'in aydınlanmacı değerlerine uzanan, bu topraklarda şekillenen ortak bir hafızanın öyküsüdür. Bu şehir, çınar ağaçlarından külliyelerine, sokaklarından meydanlarına kadar, yüzyıllar içinde oluşmuş bir yaşam anlayışını ve şehir kültürünü bugüne taşır. Bu tarihsel birikim, zaman içinde dönüşerek Bursa'nın kimliğini belirleyen güçlü bir zemine dönüşmüştür.

Bugün bize düşen sorumluluk; yüzyıllar boyunca oluşan bu birikimi, 21. yüzyılın bilimi, sanatı ve evrensel değerleriyle birlikte düşünerek geleceğe taşımaktır. Elinizdeki bu yayın çalışmasını da bu anlayışla hazırladık. Bursa'nın kültürel hafızasında iz bırakmış değerleri, tarihi mekanları ve bu kente ruh veren isimleri yeniden gün yüzüne çıkarmak istedik.

Amacımız, geçmişten devraldığımız mirası yaşayan, üreten ve paylaşan bir kültürel zemine dönüştürmektir. Bu doğrultuda her sayımızda, şehrimizin edebi birikiminden tarihsel dokusuna, sanatsal değerlerinden yayıncılık mirasına uzanan geniş bir alanı, özenli ve nitelikli bir yaklaşımla sizlerle buluşturmayı sürdüreceğiz.

Osmangazi Belediyesi olarak, Bursa'nın fethinin 700. yılı kapsamında yürüttüğümüz çalışmalarla, kentimizin köklü geçmişini bugünün diliyle yeniden yorumlamayı önemsiyoruz. Bu sayının, kültür ve edebiyat dünyamıza değerli bir katkı sunmasını diliyor; emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

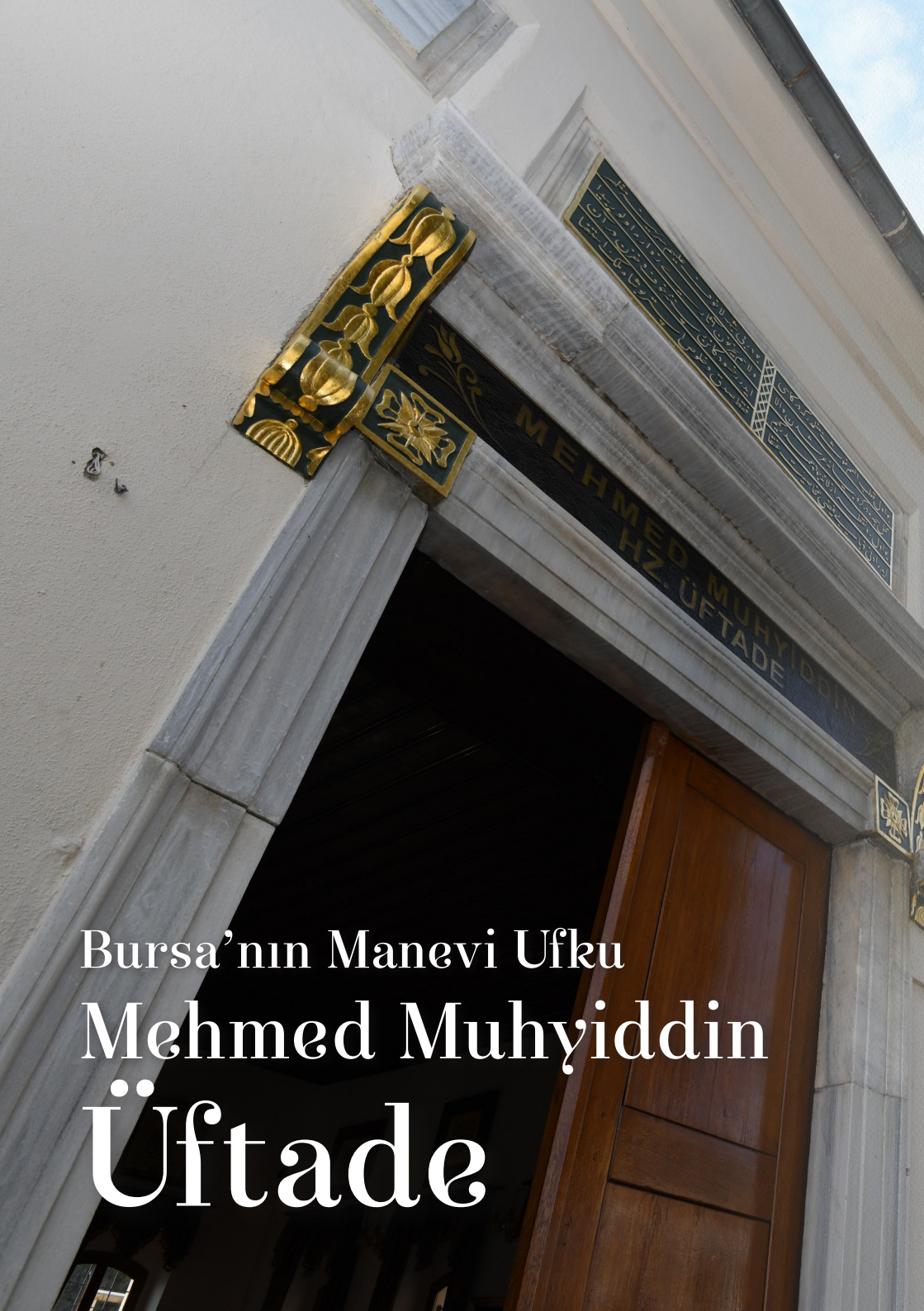
Saygılarımla,

Erkan AYDIN
Osmangazi Belediye Başkanı

**ERKAN
AYDIN**
OSMANGAZI BELEDİYE BAŞKANI

Bursa'nın Manevi Ufku
Mehmed Muhyiddin
Üftade

İrfan geleneğimizde iz bırakan manevi şahsiyetlerin başında gelen Üftade Hazretleri 1490 tarihinde Bursa'da doğmuştur. Asıl adı Mehmed, lakabı Muhyiddin'dir. Kayıtlara göre babası Manyas'tan gelip Bursa'ya yerleşmiş ve ipekçilik (kazzazlık) mesleği ile meşgul olmuştur. Annesi ise Bursa'nın Hamamlıkızık köyündendir.

Üftade Hazretleri doğduğu zaman, annesi rüyasında oğlunu bir süt deryasının içinde görmüş ve bu rüyayı Üftade Hazretleri'nin babasına anlatmıştır. Babası ise bu rüyayı, oğullarının ilim ve irfan ehli olacağına dair bir işaret olarak yorumlamıştır.

Ailesi onu daha küçük yaşlarda ilme yönlendirmiş ve Selçuk Hatun Camii imamı Muslihiddin Efendi'den eğitim almasını sağlamıştır. Üftade Hazretleri ilk tasavvufi zevk ve neşveyi bu dönemde tatmıştır. Bu manevi coşku ile hocasına intisap etmek istemiş fakat hocası hem yaşının küçük olduğunu hem de nasibinin başka bir kapıda olduğunu söyleyerek vaktini beklemesini nasihat etmiştir.

Üftade Hazretleri gençlik yıllarında on sekiz yıl Ulu Camii ve Doğanbey Mescidi'nde fahri olarak müezzinlik yapmış ve sesinin güzelliği sebebiyle halkın dikkatini çekmiştir. Öyle ki halk onu dinleyebilmek için ezandan önce caminin etrafında toplanmaya başlamıştır.

Genç yaşında kalplere dokunan sesiyle dikkat çeken Üftade Hazretleri'ne, Bursa Ulu Camii vakfı yöneticileri bu hizmetinden dolayı bir miktar ücret takdir etmiştir. Bu ücreti kabul ettiği günün gecesinde rüyasında "Sen Üftade oldun" nidasıyla manevi bir ikaz alan Üftade Hazretleri, ertesi gün aldığı ücretten vazgeçmiştir. Çünkü "üftade olmak" manevi olarak bulunduğu mertebeden düşmek demektir. Kabul ettiği ücretten vazgeçmesi onun dünya karşısında takındığı titiz tutumu göstermesi bakımından önemlidir.

Bu hadiseden sonra geçimini ipekçilik, düğmecilik ve kitap istinsahı gibi yollarla sağlamış ve dini hizmetlerini dünyevi bir kazanç elde etmeden sürdürmüştür. "Üftade" mahlasını ise bu ikazın hatırası olarak şiirlerinde kullanmış ve bu isimle tanınmıştır.

Üftade Mehmed Muhyiddin Hz. Türbesi
Kavaklı, Osmangazi – Bursa

Şiirlerinde “Üftade” mahlasının geçtiği bölümlere bazı örnekler şu şekildedir:

Sözü Üftâde’nin can bülbülüdür
Gülistân dediği vuslat ilidir
Süren âşıkları kudret elidir
Zîhi şurîde vü biçâre bülbül

Garip Üftâde’nin derdi
Cemâlin istemek virdi
Bu yolda muntazır derdi
Cemâlin isteyip Hak’dan

Miskîn fakîr Üftâde’yi
İçi dışı püryâreyi
Terk etmeyin biçâreyi
Dostdan haber verin bana

Üftade Hazretleri, uzun süre
müezzinlik yaptığı Ulu Cami'ye olan
sevgisini şu beyitle dile getirir:

Ey Ulu Cami! Ey uluların toplandığı yer
Gece gündüz seni ziyaret edene müjdeler

Üftade Hazretleri'nin manevi yolculuğundaki en önemli vakıalardan biri, Hızır Dede ile tanışmasıdır. Üftade Hazretleri, Bayramî geleneğine mensup Muk'ad Hızır Dede ile henüz on yaşlarındayken tanışmış ve kendisine intisap etmiştir.

Yaklaşık sekiz yıl boyunca şeyhinin yanında bulunarak ona hizmet etmiş, bu süre zarfında tasavvufi terbiyenin inceliklerini bizzat yaşayarak tecrübe etmiştir. Bir bakıma dervişlik hayatı sürdüğü bu dönemin izlerine, kendi ifadelerinde ve şiirlerinde rastlamak mümkündür:

Derviş olan giyer hırka tâc ile
Bahsim yoktur kimse ile öc ile
Gel derviş ol demem sana güc ile
Dervîşlik ne güzel sultânlık imiş

Hızır Dede, Bursa'nın Mihaliç kasabası ovasında çobanlık yaparken soğuktan hastalanarak kötürüm kalmıştır. Bu sebeple çobanlıktan vazgeçerek Bursa'ya gelmiş ve Ulu Cami çevresine yerleşmiştir. Hızır Dede'nin tarikat silsilesi Akbıyık Sultan'la Hacı Bayram-ı Veli'ye ulaşmaktadır. Bu bakımdan Üftade Hazretleri de gönülleri yoğuran bu tasavvuf ikliminin devamlılığında önemli bir yere sahiptir.

Rivayetlere göre, Üftade Hazretleri, kötürüm olan hocasını şifa bulması için sırtında taşıyarak kaplıcalara götürmüştür.

Hızır Dede'nin himayesinde geçirdiği bu yıllar, onun hem ilimde hem de tasavvuf terbiyesinde yetişmesini sağlamıştır. Çünkü orası, Üftade Hazretleri için sabrın, teslimiyetin ve edebin fiilen öğrenildiği bir mektep olmuştur.

Üftade Hazretleri otuz beş yaş civarına geldiğinde vaaz vermeye ve irşad faaliyetlerinde bulunmaya başlamıştır. Başta Doğan Bey Mescidi olmak üzere muhtelif camilerde yaptığı sohbetleri halk ilgiyle takip etmiştir. Üftade Hazretleri sohbetlerinde sade bir dil kullanmış, fakat dinleyenler sözlerindeki manevi derinliği hissetmişlerdir.

Mesnevi'den beyitlerin de okunduğu bu sohbetler, dinleyenlerin gönül dünyasında derin izler bırakmıştır. Üftade Hazretleri, inşa ettirdiği cami ve tekkede irşad faaliyetini sürdürürken, 1529-1536 yılları arasında halkın ısrarıyla Emir Sultan Camii hatipliğine tayin edilmek istenmiştir. Bu görevi, Emir Sultan'ın manevi işaretiyle kabul ettiğini söylemiş ve vefat ettiği 1580 yılına kadar sürdürmüştür.

Üftade Camii ve Türbesi

Üftade Hazretleri, gönüllerde öyle bir yer edinmiştir ki türbesi tarih boyunca ziyaret edilmiştir. Cami ve türbe, 16. yüzyılın mimari ve bezeme özelliklerini taşımaktadır. Ancak depremlerin etkisiyle geçirdikleri onarımlar nedeniyle 19. yüzyıl sanatının izleri de görülmektedir.

Üftade Tekkesi

Üftade Tekkesi, Uludağ'ın eteğinde, dik bir arazi üzerinde ve Bursa Ovası'na nazır bir konumda inşa edilmiştir. Tekkenin inşasında Üftade Hazretleri de bizzat çalışmıştır. Tekke mescid, semâhâne, harem, selâmlık, çilehâne ve çeşmeden meydana gelen bir külliye niteliği taşımaktadır.

Aziz Mahmud Hüdâyî

Üftade Hazretleri'nin en meşhur ve yetiştirdiği en önemli halifesi Aziz Mahmud Hüdâyî 1541 yılında Şereflikoçhisar'da doğmuştur. Bursa Ferhâdiye Medresesi'ne müderris ve Câmî-i Atîk Mahkemesi'nde nâib iken Üftade Hazretleri ile tanıştıktan sonra resmi görevlerini bırakmıştır. Aziz Mahmud Hüdâyî, Celvetiyye tarikatının kurucusu olarak kabul edilmektedir.

Fakat Celvetiyye yolunun temel esaslarını şekillendiren Üftade Hazretleri, bu yönüyle tarikatın pîri kabul edilmiştir. Celvetiyye, toplumdan kopmadan halk içinde Hak ile olmayı esas almaktadır. Bu anlayışla birçok talebe yetiştirmiş ve bu yaklaşım geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Üftade Hazretleri için yazdığı şiir:

Bâğ-ı 'aşkın 'andelîbi Hazret-i Üftâde'dir
Derdli 'âşıklar tabîbi Hazret-i Üftâde'dir

Mürşid-i âlî dilerse dâmen-i pâkini tut
Gösteren râh-ı Hudâ'yı Hazret-i Üftâde'dir

Eyleyen rûhundan istimdâd erişir matlûba
Halleden her müşkilâtı Hazret-i Üftâde'dir

Vâsıl-ı kâmil odur tevhîd-i zâta şübhesiz
Dost ilinin rehnümâsı Hazret-i Üftâde'dir

Sıdk ile kul ol Hüdâyî eşiğinde dâimâ
Bil hakikat kutbü'l-aktâb Hazret-i Üftâde'dir

Eserleri

Divânı

Üftade Hazretleri, şiirlerinde sade bir dil kullanmış, tekke ve tasavvuf ruhuna uygun şiirler yazmıştır. Yunus Emre tarzında yazdığı ilahiler, tekke muhitlerinde büyük bir ilgi görmüş ve bazı ilahiler de bestelenmiştir. Çoğu şiirini aruz ölçüsüyle kaleme almış, bir kısmında hece ölçüsü kullanmıştır. Bu Divan, 1910 yılında Bursalı Mehmet Tahir tarafından derlenerek basılmıştır.

Vâkıât

Aziz Mahmud Hüdâyî, Üftade Hazretleri'ne intisap ettikten sonra müşridinden duyduklarını Arapça olarak yazmıştır. Bu eser, Üftade Hazretleri'nin din ve tasavvuf dünyasıyla ilgili düşüncelerini anlamak bakımından kaynak niteliği taşımaktadır.

KAYNAKÇA

KARA, Mustafa; Aşk Bülbülü Hz Üftade ve Dergâhı, Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş Yayınları, 2014.

AZAMAT, Nihat; "Üftâde", DİA, Cilt: 42, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, ss. 282-283.

YILMAZ, Hasan Kamil; "Celvetiyye", DİA, Cilt: 7, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993, ss. 273-275.

KIYICI, Adem; Üftâde Divânı'nda Dini Tasavvufi Muhtevâ, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2019.

ÖCALAN, Hasan Basri; "Üftâde Tekkesi", DİA, Cilt: 42, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, ss. 284-284.

ÇALIKUŞU, Eser; "Üftâde Camii ve Türbesi'nin Mimarisi ve Bezemeleri", Lale Kültür, Sanat ve Medeniyet Dergisi, Sayı:7, 2023, ss.35-45

Üftade Hazretlerinin Şiirlerinden Örnekler

Salâdır dostlara tevhîde gelsin
Hak'ın lutfunu tevhîdinde bulsun
Gönül 'âlemleri nûr ile dolsun
Salâdır mü'mine tevhîde gelsin

Ki ehlidir olar Hakk'ı görenler
Menâzilde kemâline erenler
Dahi sâliklere rehber olanlar
Salâdır mü'mine tevhîde gelsin

Gelin bahrine tevhîdin girelim
Ne yollar vardurur anda görelim
Hak'ın rızâsını anda bulalım
Salâdır mü'mine tevhîde gelsin

Bilenlerin budur dâim kelâmı
Erişir zâkire Hakk'ın selâmı
Anar zâkirleri Allâh müdâmî
Salâdır mü'mine tevhîde gelsin

Bulıcak tevhîdin nûrunu zâkir
Olur cân u gönülden Hakk'a şâkir
Cemâlin gösterir Allâh Kâdir
Salâdır mü'mine tevhîde gelsin

Erer vuslat makâmına şühûdu
Kılar zâtına Hakk'ın çok sücûdu
Dalar nûr bahrine anın vücûdu
Salâdır mü'mine tevhîde gelsin

Garîb Üftâde'nin budur murâdı
Kılavuz ola Hakk'ın görklü adı
Ki dost ola Hakk'a biliş ü yâdı
Salâdır mü'mine tevhîde gelsin

Ey dostlarım ağlaşalım
Oruç ayı gitdi yine
Hasret ile inleşelim
Oruç ayı gitdi yine

Bir nûr idi Hak'dan gelip
Gönüllere nûru dolup
Sâdıkların elin alıp
Oruç ayı gitdi yine

Zâlimlerin yollarını
Kesmiş idi ellerini
Yıkılmış idi illerini
Oruç ayı gitdi yine

Vermiş idi cânâ safâ
Etmiş idi 'ahde vefâ
Olmuş idi derde şifâ
Oruç ayı gitdi yine

Lezzet veren terâvîhe
İşrâk eden mesâbîhe
'İzzet veren mesâcide
Oruç ayı gitdi yine

Te'sîrdürür Hak'dan gelen
'Âşıklara zâhir olan
Gönlümüze nûru dolan
Oruç ayı gitdi yine

Üftâde'yi şâd eyleyen
Mü'minleri yâd eyleyen
Kaygudan âzâd eyleyen
Oruç ayı gitdi yine

